

ชื่อเรื่อง การประเมินผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของโครงการ
 ท่อเทียมเกษตรที่มีต่อเกษตรกรบ้านห้วยตม ตำบลบ้านดึก
 อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

ชื่อผู้เขียน นางสาวจิรฐา หินเดช

ชื่อปริญญา วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรการเกษตร
 และสิ่งแวดล้อม

ประธานกรรมการที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์บรรพต ดันติเสรี

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง การประเมินผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของโครงการ
 ท่อเทียมเกษตรที่มีต่อเกษตรกรบ้านห้วยตม ตำบลบ้านดึก อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย
 มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคม ของเกษตรกร 2) ศึกษา
 ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของโครงการท่อเทียมเกษตรที่มีต่อเกษตรกร และ 3) ศึกษา
 ปัญหาและแนวทางจัดการโครงการท่อเทียมเกษตรของเกษตรกรบ้านห้วยตม โดยรวบรวมข้อมูล
 ด้วยแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 138 ราย นำข้อมูลมาวิเคราะห์แปลผลเพื่อบรรยาย
 ลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมในรูปของความถี่ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ
 วิเคราะห์ผลกระทบโดยศึกษาการเปลี่ยนแปลงสภาพเศรษฐกิจและสังคมของประชากรในพื้นที่
 ด้วยวิธีการวิเคราะห์ Wilcoxon Sign Rank Test ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

ผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 45 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4 และสมรสแล้ว มีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4 คน มีประสบการณ์ทำการเกษตรเฉลี่ย 28 ปี มีพื้นที่ถือครองเฉลี่ย 18 ไร่ ในลักษณะเป็นที่ดินทำกินแต่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ มีรายได้เฉลี่ย 84,914 บาทต่อครัวเรือนต่อปี แยกเป็นรายได้ในภาคเกษตรเฉลี่ย 65,654 บาทต่อครัวเรือนต่อปี และรายได้นอกภาคการเกษตรเฉลี่ย 21,939 บาทต่อครัวเรือนต่อปี โดยแหล่งเงินทุนสำคัญ คือ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) และกองทุนหมู่บ้าน มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารผ่านผู้นำชุมชน และสื่อสารมวลชน ส่วนใหญ่เคยเข้ารับการอบรมการให้บริการนักท่องเที่ยวและบางส่วนได้เข้ารับการอบรมการผลิตของที่ระลึก มักุเทศก์ท้องถิ่น ทศนศึกษา ดูงานแหล่งท่องเที่ยว และฝึกอบรมการแปรรูปผลผลิตการเกษตร อย่างน้อย 1 ครั้งต่อปี

ผลการศึกษาการเปลี่ยนแปลงสภาพเศรษฐกิจและสังคมของประชากรในพื้นที่
 ภายหลังมีโครงการท่อเทียมเกษตร (ปี 2544-2546) พบว่า 1) ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ รายได้

และค่าใช้จ่ายของเกษตรกรเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้น ทั้งในภาคการเกษตรและนอกภาคการเกษตร เช่นเดียวกับทรัพย์สินของเกษตรกรที่เปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะเครื่องใช้ไฟฟ้า และยานพาหนะ ในขณะที่เดียวกันภาระหนี้สินของเกษตรกรเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นตามไปด้วย 2) ผลกระทบด้านคุณภาพชีวิต โดยภาพรวมเกษตรกรมีคุณภาพชีวิตดีขึ้น มีข้อบ่งชี้คือ ระบบสาธารณสุขปโภคและโครงสร้างพื้นฐานในพื้นที่ดีขึ้น ครวเรือนที่ถูกรบกวนจากฝุ่นละออง กลิ่นเหม็น และมลพิษทางอากาศมีจำนวนลดลง การเจ็บป่วยของสมาชิกในครอบครัวลดลง แต่ก็มีข้อบ่งชี้คุณภาพชีวิตบางประเด็นที่เปลี่ยนแปลงลดลง คือครัวเรือนที่ถูกฉกทรัพย์ ปล้นทรัพย์ ถูกทำร้ายร่างกาย และอาชญากรรม มีจำนวนเพิ่มขึ้น ปริมาณขยะและมลภาวะทางเสียงเพิ่มขึ้น แหล่งพักผ่อนหย่อนใจลดลง 3) ผลกระทบด้านสังคม เกษตรกรได้รับการฝึกอบรม ทักษะศึกษา และดูงานเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเกษตรเพิ่มขึ้น เช่นเดียวกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสังคมของเกษตรกรที่เปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้น โดยเกษตรกรมีการเข้าร่วมประชุมเกี่ยวกับโครงการท่องเที่ยวร่วมกิจกรรมป้องกันและควบคุมสิ่งแวดล้อมของชุมชน รวมทั้งมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบของโครงการท่องเที่ยวเกษตรในชุมชนเพิ่มขึ้น

ด้านปัญหาและอุปสรรค เกษตรกรในพื้นที่โครงการท่องเที่ยวเกษตรมีปัญหาขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเกษตรท่องเที่ยว ไม่มีประสบการณ์ในการเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น การให้บริการนักท่องเที่ยว และการวางแผนบริหารจัดการนักท่องเที่ยว เนื่องจากวิถีการดำเนินชีวิตส่วนใหญ่ประกอบอาชีพในภาคเกษตรกรรมซึ่งใช้แรงงานผลิต เมื่อโครงการนำเกษตรกรเข้ามาสู่ภาคบริการ อาจต้องใช้เวลาในการสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับเกษตรกรมากขึ้น

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย คือ 1) เกษตรกรในโครงการควรใช้จุดเด่นของสวนเกษตรที่นักท่องเที่ยวสามารถเก็บผลผลิตได้โดยตรง มาเป็นจุดดึงดูดความสนใจนักท่องเที่ยว โดยมุ่งเน้นไม้ผลที่มีลักษณะเฉพาะตัวและหาได้ยากในพื้นที่อื่นๆ เช่น ทุเรียนหลงลับแล ทุเรียนพันธุ์ระเซ 2) การบริการที่พักนักท่องเที่ยวยังไม่มีเมื่อนำจุดเด่นของชุมชนมานำเสนอเป็นจุดขาย มีเพียงการให้บริการที่พักเพียงอย่างเดียว ทำให้นักท่องเที่ยวเลือกไปพักที่อื่นมากกว่า ดังนั้นแนวทางแก้ไขคือ 1) ค้นหาจุดเด่นเพื่อนำเสนอแก่นักท่องเที่ยว เช่น จุดเด่นด้านวัฒนธรรมประเพณี หรือวิถีชีวิต 2) กรณีที่ไม่สามารถหาจุดเด่นได้ อาจแก้ไขโดยจัดทำเป็นแพ็คเกจท่องเที่ยวร่วมกับแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ใกล้เคียง เช่น จัดโปรแกรมท่องเที่ยวร่วมกับอุทยานแห่งชาติป่าคา โปรแกรมนำเที่ยวและสัมผัสวิถีชีวิตชุมชนบ้านห้วยด้อม 3) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ควรร่วมกับชุมชนกำหนดมาตรการจัดการขยะขึ้นภายในพื้นที่ เพื่อบริการขยายตัวประชากร และนักท่องเที่ยว ก่อนที่ปัญหาขยะและมลภาวะดังกล่าวจะมีความรุนแรงและยากแก่การแก้ไข

Title	Evaluation of Socio-Economic Impact of Agro-Tourism Project on Farmers in Huai Tom Ban, Tuek Subdistrict, Si Satchanalai District, Sukhothai Province
Author	Miss Jiratha Hindes
Degree of	Master of Science in Agricultural Resources and Environmental Management
Advisory Committee Chairperson	Associate Professor Banpote Tantiseri

ABSTRACT

The aims of this research were to: 1) determine the individual and socio-economic characteristics of farmers; 2) study the socio-economic impact of agro-tourism project towards farmers; and 3) identify the management problems and guidelines of agro-tourism project of farmers in Huai Tom. Data was collected through questionnaires from 138 farmer respondents, followed by analysis and interpretation in terms of frequency, mean, standard deviation and impact analysis using the Wilcoxon Sign Range Test. Results are as follow:

Majority of the farmers consisted of male individuals aged 45 years on average, have completed up to fourth grade level, married, have an average of 4 household members and have been farming for 28 years. Average farm size was 18 rai, which was characteristically a cultivation area but with no land title. Their average annual income was 89,914 baht per household, which was divided into farming (average of 65,654 baht) and non-farming (average of 21,939 baht). Important sources of investment included the Bank of Agriculture and Cooperatives (BAC) and household assets. Most farmers obtained knowledge and information through the community leaders and mass media. Moreover, they have received training on tourism management and on producing souvenirs and tour guiding. They have also joined study trips to other tourist sites and had trained for at least once on the production of processed farm products.

On the study of socio-economic changes of these farmers following the agro-tourism project (2001-2003), results showed that 1) the impact on the economy indicated an increase in both farming and non-farming income and expenses of farmers. Similarly, farmers' resources have also increasingly and significantly changed, particularly electrical machines and

transportation. At the same time, debt status of the farmers also increased considerably. 2) The impact on the life quality of farmers showed that over-all, farmers had attained better quality specifically in terms of consumption and basic farm structures. Households affected by dust, odor and air pollutants have decreased together with the number of sick household members. However, some specific aspects of life quality also changed such as the increasing number of farming households that were robbed and denied of their farm assets, and farmers who were bodily harmed and victimized by crimes. In addition, there was an increase in the volume of garbage and noise pollution together with the reduction of human rest. 3) The impact on social aspect showed that farmers have obtained training, study tours and field trips on agro-tourism similar to a changed towards increased farmers' participation in social activities. Farmers have attended the meetings about the agro-tourism project together with activities related to the protection and control of community environment. In addition, farmers were also increasingly involved in the discussion and exchange of ideas on the impact of agro-tourism project on the community.

On problems and obstacles, farmers indicated that they had lack of knowledge about tourism besides having no experience on being local tour guides, and on providing services to tourists and setting up plans to manage tourists. This was due to their way of life that was more of agriculture and mainly involved in labor production. As their project concerned farming coupled with services, there might be a need for more time for farmers to build more knowledge and better understanding.

This research recommended that 1) farmers should directly apply farming aspect to increase tourists' interest by focusing on fruit trees that have specific traits and rarely found in other areas, e.g. durian "*long-lap-lae*" and "*jorakae*". 2) Accommodation provided to tourists did not stress the community aspect but only lodging services per se thus enabling tourists to choose other lodging areas. To solve this problem, 1) good points must be presented to the tourists concerning culture and tradition or people's way of life. 2) In case there are no such points, it must be set up as a package tour that includes tourist sites in neighboring areas, e.g. sightseeing added to Pa Kha National Conservation Forest tour, and visiting and observing the way of life of Ban Huai Tom community. 3) Local governance should join with the community to set up standards for waste management within the area and then disseminate it to the people and the tourists before the problem of waste and pollution becomes critical and difficult to solve.